

Recenzja rozprawy doktorskiej

ks. mgr lic. Dawida Wilczyńskiego CSsR pod tytułem: *Fenomen Rodziny Radia Maryja. Studium teologiczno-medialne*, napisanej na seminarium z teologii środków społecznego przekazu-mediów audiowizualnych, pod kierunkiem prof. UKSW dr. hab. Grzegorza Łęcickiego w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Podstawa opracowania recenzji

Podstawę formalną przedstawianej recenzji stanowi pismo Dziekana Wydziału Teologicznego UKSW ks. prof. dr hab. Piotra Tomasika z dnia 27 września 2023 roku, zgodnie z uchwałą Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych, z prośbą o napisanie recenzji w przewodzie doktorskim ks. mgr lic. o. Dawida Wilczyńskiego CSsR.

Podstawę prawną recenzji stanowi ustawa z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r.poz.1789). Zgodnie z art.13 tej ustawy rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie naukowej, w tym przypadku w dyscyplinie nauk teologicznych w zakresie teologii środków społecznego przekazu-mediów audiowizualnych, a także potwierdzać umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Mając powyższe na uwadze, podczas oceny rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Dawida Wilczyńskiego CSsR, przyjęto następujące kryteria:

1. Charakterystyka rozprawy
 - a) wartość naukowa rozdziałów
 - b) oryginalność badań, ocena metodyki badań
2. Wartość merytoryczna rozprawy
3. Poprawność redakcyjna rozprawy: ocena struktury oraz strony formalnej pracy
4. Uwagi krytyczne
5. Sentencja końcowa

1. Charakterystyka rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska liczy 348 stron i obejmuje wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, bibliografię, spis wykresów, spis tabel, spis fotografii, aneks, spis załączników, wykaz skrótów. Poniżej ocena wartości naukowej Dysertacji, wykorzystanej literatury przedmiotu; ocena oryginalności badań i metodyki badawczej wykorzystanej w pracy.

a)wartość naukowa rozdziałów

Rozprawa składa się z karty tytułowej, spisu treści (s. 2-3), wykazu skrótów (s. 4), wstępu (s. 5-11), pięciu rozdziałów: (I – s. 12-64); (II – s. 47-84); (III – s. 85-143); (IV – s. 144-198); (V – 199-261); (podsumowania-s.262-270); (zakończenia - s. 271-277) oraz (bibliografii -s. 278-299), (spisu wykresów – s. 300-301); (spisu tabel- s. 301); (spisu fotografii- s. 302-303) i (aneksu, spisu załączników – s. 304).

Bibliografia została podzielona na źródła: teologiczne, s. - 278-282; źródła badawcze, s.- 282-285; prawne i opracowania. W źródłach teologicznych korzystano z nauczania

papieży: Franciszka, Benedykta XVI, Jana Pawła II, Pawła VI, Jana XXIII, Piusa XII, Piusa XI, Leona XIII, Piusa IX, Grzegorza XVI w tym: orędy papieskich, encyklik, przemówień, homilii oraz Dokumentów Soboru Watykańskiego II, Dokumentów Stolicy Apostolskiej.

W źródłach prawnych wykorzystano: uchwały i ustawy, dokumenty Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, dokumenty Najwyższej Izby Kontroli, deklaracje i kodeksy, dokumenty Radia Maryja, antologie świadectw słuchaczy rozgłośni Radia Maryja: s. 282-285.

W opracowaniach występuje literatura teologiczna, teologiczno-medialna, medioznawcza, kulturoznawcza, historyczna, pedagogiczna, psychologiczna, prawna, socjologiczna oraz publicystyka prasowa i netografia: s. 285-299.

Aneks stanowi 14 załączników, który tworzą m.in. wymiana korespondencji, kwestionariusz, sprawozdania, różnego rodzaju wskazania, zgody, dokumenty i wykazy związane z działalnością i programami Radia Maryja (s. 304-348).

Doktorant zgromadził z benedyktyńską starannością i dokonał kwerendy obszernej literatury. Objaśnił we wstępie kryteria i metodologię jej doboru i dokonał trafnej waluacji. Materiał został przedstawiony logicznie i równomiernie. Spis treści, tabele, wykresy i spisy fotografii wykonano przejrzysto i czytelnie. Sam aneks w niniejszej rozprawie doktorskiej obejmuje 44 strony. Już pierwszy etap pracy badawczej Dysertacji był dużym wysiłkiem połączonym z umiejętnością komparatystyki różnych źródeł. Z radością należy podkreślić erudycję Doktoranta, która zapewne prowadzić będzie do dalszych interesujących poszukiwań naukowych.

c) oryginalność badań, ocena metodyki prac badawczych

Doktorant podjął temat, który dotychczas nie został opracowany w tak systematyczny, obszerny i udokumentowany sposób. Autor we Wstępie precyzyjnie ukazuje jego sens i określa zakres. W sposób prawidłowy zbudował metodologię badań, właściwie postawił cel i hipotezę badawczą, mające na celu analizę aktywności grup zaangażowanych, skupionych wokół instytucji medialnej. Oryginalnym i nowatorskim przedmiotem rozprawy jest szeroka i pogłębiona charakterystyka Terenowych Biur i Kół Przyjaciół Radia Maryja i fenomenu ich religijno-społecznych funkcji integracyjnych. Konkluzje Autor formułował z pomocą systematycznego opisu i analizy zjawisk oraz korzystając z metody fenomenologicznej, a także na podstawie własnych wieloletnich obserwacji, doświadczeń i własnej gruntownej wiedzy o sposobie funkcjonowania przedmiotu badań.

W pracy Doktorant wykorzystał odpowiednio do potrzeb, różne metody badawcze; na wstępie odwołując się do metod analitycznych przy analizie różnego rodzaju dokumentów, poprzez metodę syntetyczno-analityczną, podczas opisu zagadnień medioznawczych. W sposób prawidłowy zastosowano metodę ilościową w formie ankiety, która w niniejszej pracy koncentruje się głównie na ilościowym opisie rzeczywistości. Zaś badania jakościowe, wykorzystane w ankiecie, mające charakter pytań otwartych, skupiały się przede wszystkim na wydobyciu różnorodności cech i postaw, ich subiektywnym i swobodnym opisie. W sposób właściwy Doktorant korzystał z metod stosowanych w socjologii podczas analiz wyników ankiet.

Ankieta pocztowa zastosowana jako główne narzędzie badawcze, przygotowana w sposób autorski, w oparciu o zasady wykorzystania narzędzi sondażowych składała się z 21 pytań – otwartych (preferencje, opinie, oczekiwania), częściowo otwartych i wielowyborowych zamkniętych. Po przeprowadzeniu badania pilotażowego (uczestniczyło w nim 50 osób), Doktorant rozesłał kolejne kwestionariusze w liczbie 1227. Ta próba w liczbie 707 (ilość ankiet, która powróciła), pozwoliła na podjęcie pogłębionych analiz i konkluzji.

Efekt tych poszukiwań przynosi interesujące odpowiedzi; jest ciekawy w sensie badawczym, przedstawia bowiem szeroko udokumentowane spektrum zagadnienia, poprzez opis środowisk ożywionych funkcjonowaniem i pracą nadawcy radiowego o statusie

społecznym. Dotąd na gruncie polskim nikt nie podjął się tak kompleksowo i integralnie badań społeczności religijno-medialnej. Postawione cele badawcze Doktorant zrealizował w sposób dojrzały i wyczerpujący.

2. Wartość merytoryczna rozprawy

Na zawartość merytoryczną przedstawionego do oceny studium składa się wstęp, pięć rozdziałów i zakończenie. Struktura pracy jest przejrzysta, rozdziały są poprawnie zbudowane i metodologicznie uzasadnione - logicznie powiązane, tworzą spójną całość, systematycznie opisują zagadnienie, prowadząc do objaśnienia całego obszernego tematu.

Pierwszy rozdział stanowi właściwe wprowadzenie w obszar badań. Omawia istotne zadania mediów i komunikowania medialnego w życiu społecznym. W tym kontekście przedstawia typologie i procesy komunikacji jako niezbędne warunki istnienia ludzkiej wspólnoty. Omawia problem integracyjnej funkcji mediów w refleksji medioznawczej i nauczania kościoła Katolickiego. Charakteryzuje je w kontekście nowoczesnych technologii, które zrewolucjonizowały życie codzienne społeczeństw XXI wieku. Równocześnie podejmuje charakterystykę problemu środków społecznego przekazu, które stanowią źródło homogenizacji stylu życia ludzi w wymiarze globalnym. Kolejny rozdział podejmuje wprost znaczenie mediów w misji ewangelizacyjnej Kościoła. Autor przedstawia to zagadnienie z perspektywy świata mediów, w tym radiofonii, jako ogromnego daru Boga. Zaś przemawianie do tak szerokiego kręgu odbiorców dla głoszących słowo Boże, jako perspektywę, nieobecną nawet w najśmielszych wyobrażeniach, także dla tych, którzy skutecznie głosili Ewangelię przed wiekami. W tym kontekście jako szczególne zadanie jawi się postulat ukazywania autentycznego wizerunku Kościoła. Zwłaszcza, jak zauważa Doktorant, cytując kard. Józefa Ratzingera: „...w znacznej mierze nie znamy już chrześcijaństwa”. Autor konkluduje, iż rzeczywisty wizerunek Kościoła, troska o jego obraz i misję, w czasach niespotykanej dotąd próby medialnego ich zafałszowania, nabiera szczególnej ważności.

Rozdział trzeci rozprawy poświęcony rozgłośni Radia Maryja jako egzemplifikacji medialnego zaangażowania Kościoła wprowadza w meritum dysertacji stanowiącej refleksję nad fenomenem zjawiska radiowej Rodziny Radia Maryja. Znajdziemy tu syntetyczną systematyzację zagadnień wokół genezy toruńskiej rozgłośni, w tym szczegółowy opis przebiegu procesu koncesyjnego, jako szczególnego przypadku przykładu dyskryminacji mediów katolickich w III RP. Dalsza charakterystyka objęła przedstawienie misji, programu i rodzajów posługi słuchaczy w pracy rozgłośni. Czwarty i piąty rozdział to pogłębiona i szczegółowa analiza Rodziny Radia Maryja jako przykładu realizacji integracyjnej funkcji mediów. Przede wszystkim w wymiarze wspólnotowym, budowanym poprzez terenowe Biura i Koła Przyjaciół Radia Maryja i opis ich genezy, rozwoju, ogólnej charakterystyki, struktur i funkcjonowania. To ostatnie w takich przejawach jak: pielgrzymowanie, mobilizacja ewangelizacyjna, krzewienie polskiej kultury, afirmacja patriotyzmu i szeroko rozumiana działalność społeczna.

Ostatni, piąty rozdział stanowi pionierskie przedstawienie wyników badań wspólnot skupionych przy Radiu Maryja. Znajdziemy próbę opisu społeczności skupionej wokół wielomilionowej międzynarodowej radiowej wspólnoty. Badania ankietowe zostały przeprowadzone wśród znaczącej części tej Rodziny i wśród jej członków – Terenowych Biur i Kół Przyjaciół Radia Maryja. Znajdujemy tu szczegółowy opis metody badawczej, oraz treść pytań zogniskowanych wokół znaczenia toruńskiej rozgłośni redemptorystów w życiu respondentów oraz omówieniu najważniejszych rodzajów aktywności na które wskazywali w badaniu. Zaprezentowano także charakter wspólnoty, postrzeganej oczyma samych uczestników badań.

Z całości materiału badawczego wyłania się fenomen religijno-społeczny RRM, na czele z jej charyzmatycznym Założycielem. Poddane analizom i badaniom społeczności Terenowych Biur RM i Kół Przyjaciół RM dowodzą sił i znaczenia funkcji integrowania religijno-społecznego poprzez media. Z badań wynika między innymi, iż największy wpływ na zaaktywizowanie słuchaczy toruńskiej rozgłośni miały spotkania z Janem Pawłem II, kolejno w latach 1994-1997 oraz w roku 2000, gdy wyjeżdżały kilkunastotysięczne pielgrzymki do Stolicy Piotrowej, wielkie znaczenie dla badanej wspólnoty miała także każda z pielgrzymek do kraju „polskiego Papieża”. Badanie wskazuje, iż nasileniem zaangażowania w RRM i tworzenie nowych Terenowych Biur i Kół Przyjaciół Radia Maryja charakteryzował się każdy okres intensyfikacji ataków ze strony środowisk liberalno-lewicowych. Rozbudowana ankieta przyniosła także odpowiedzi m.in. na pytania o sposoby wzbogacania swoich wspólnot, wskazując na cały wachlarz możliwych działań, w tym: zaproszenie do wspólnoty młodszych uczestników, częstsze spotkania, organizowanie spotkań z interesującymi osobami, prelekcji, wykładów, projekcji filmowych, rekolekcji, nauki pieśni religijnych i patriotycznych, itp. Zwracano także uwagę na stałą troskę o poszerzanie możliwości docierania z informacją o Radiu do różnych środowisk, przy użyciu nowoczesnych technologii. W badaniu wśród wielu odpowiedzi znajdziemy także i dotyczące tego, czy respondenci spotykali się bądź spotykają, z aktami wrogości, agresji biernej, czy agresji słownej spowodowanymi ich działalnością i podanie przykładów takich postaw. Większość wskazywała (choć zwraca uwagę – jak zauważa Doktorant – wysoki procent osób, które w ogóle nie spotkały się z atakami) na skutki kłamliwej propagandy, szerzonej często w mediach przez prominentnych polityków wrogo nastawionych wobec rozgłośni. Część respondentów informowała m.in. o niszczeniu materiałów mówiących o radiu, zniechęcaniu do działalności i wpłat na radio, oskarżeniach o przesadną religijność, agresywnym ignorowaniu, ubliżaniu założycielowi radia, inwektywach, ironicznych kąśliwych uwagach, kpinach, itp. (zob. wykres 27. *Przykładowe wrogości, z jakimi spotkali się członkowie KPRM*, s. 251). Oddzielny interesujący rozdział stanowią odpowiedzi o obraz wspólnoty w oczach ankietowanych, gdzie mowa jest także o ich poziomie wykształcenia, płci, wieku, cechach liderów wspólnoty. Bogate i czasem zaskakujące konkluzje wyników ankiet oraz zgromadzony bogaty materiał naukowy w całej pracy kieruje Doktoranta w stronę otwarcia kolejnych pól badawczych - ku biurom i kołom Przyjaciół Radia Maryja obecnych w licznych społecznościach poza Polską i Europą.

3. Poprawność redakcyjna rozprawy

Praca posiada klarowną strukturę - układ pracy, jasność stylu, szata graficzna, ogólna poprawność redakcyjna, dowodzą opanowania i korzystania w sposób właściwy z narzędzi naukowych warsztatu badacza. Aby w pełni ocenić wartość naukową tej rozprawy, należy zauważyć, iż jest ona wynikiem badań dokonanych i owocem pracowitych poszukiwań Doktoranta, jego analiz i zestawień. Badacz dotarł, zgromadził i zapoznał się na początek z literaturą i opracowaniami opisującymi funkcje mediów w perspektywie refleksji medioznawczej i nauczania Kościoła Katolickiego, także w kontekście misji ewangelizacyjnej Kościoła. Następnie skonstruował i przeprowadził na dużej próbie badawczej czasochłonne, wymagające cierpliwości, kompetencji i dużego wysiłku autorskie badania ankietowe. Dokonał trafnych syntez, a wnioski i stwierdzenia poparte zostały licznymi odsyłaczami i adresami bibliograficznymi.

4. Uwagi krytyczne

Wydaje się, że ciekawym uzupełnieniem ewentualnych dalszych badań nad podjętym przez Doktoranta teologiczno-medialnym fenomenem Rodziny Radia Maryja mógłby być wątek przedstawiający publiczną debatę o Rodzinie Radiu Maryja na terenie Polski, jak też i

poza krajem. Nawiązywałoby to do zjawiska, opisanego już pośrednio także w przedłożonej dysertacji choćby w zawartych pytaniach części ankiet, wskazującego na fakt, iż od początku swego istnienia wspólnota Rodziny Radia Maryja zwracała uwagę obserwatorów wyjątkową zdolnością mobilizowania do podejmowania działań o charakterze religijnym i wielorakich przejawów zdolności samoorganizowania się. Z tego powodu także, niemal od początku, była i jest wciąż, stałym obiektem ostrej, wręcz skrajnej krytyki a nawet działań, które noszą znamiona kampanii oszczerstw. Jest wiele publikacji, które podejmują te zagadnienia w sposób zaledwie wyrwykowy czy publicystyczny - próba systematycznych badań i analiz tych zagadnień zapewne wypełniłaby ów brak.

5. Sentencja końcowa

Z satysfakcją mogę stwierdzić, że prezentowana rozprawa doktorska ks. mgr lic. Dawida Wilczyńskiego CSsR stanowi na gruncie polskiego medioznawstwa cenny i znaczny wkład w badania z teologii środków społecznego przekazu - mediów audiowizualnych. W recenzowanej rozprawie widać ogrom pracy badawczej podjętej przez Doktoranta.

Badacz, stosując właściwe narzędzia i metody badawcze uzyskał obraz kompletny i realistyczny, zgodny z rzeczywistością. Cel postawiony w temacie dysertacji został osiągnięty. Podjęty temat wymagał kompetencji z zakresu teologii środków społecznego przekazu, medioznawstwa, dziennikarstwa i komunikacji społecznej, a także socjologii i historii. To pionierski przykład najszerszej i systematycznej charakterystyki unikalnej na skalę światową wspólnoty słuchaczy i środowisk skupionych wokół radiowej rozgłośni, obejmujący okres od 8 grudnia 1991 (data powstania Radia Maryja) do 8 marca 2022 r. – daty zakończenia pozyskiwania wypełnionych ankiet.

Rozprawa spełnia wszelkie wymogi formalne, dotyczące właściwego doboru metod badawczych, narzędzi statystycznych, a dalej prawidłowej analizy wyników i umiejętności ich interpretacji na tle literatury przedmiotu. W efekcie stanowi rzeczywisty przyczynek do rozwoju nauki, przedstawiając zagadnienie w sposób dotąd nie podejmowany zarówno pod względem rozległości obszaru badań, jak też szczegółowości tychże.

Dysertacja spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej. Nie mam wątpliwości, że stanowi owoc samodzielnych poszukiwań Doktoranta i brak w niej zapożyczeń. Doktorant może być dopuszczony do następnych etapów przewodu doktorskiego. Taki wniosek stawiam do Wysokiej Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Ja, niżej podpisana stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska o. Dawida Wilczyńskiego CSsR, spełnia warunki określone w art.13.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr z 20217 r. poz.1789) i wnoszę do Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie ks. mgr. lic. o. Dawida Wilczyńskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wnioskuje formalnie o przyznanie przedłożonej rozprawie specjalnego wyróżnienia.

